

EUROOPA NÕUKOGU MINISTRITE KOMITEE

Originaaltekst: <https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?id=234237>

**Ministrite Komitee soovitus Rec (2001)15 liikmesriikidele ajaloo õpetamise kohta
21. sajandi Euroopas**

*(vastu võtnud Ministrite Komitee 31. oktoobril 2001
ministrite asetäitjate 711. kohtumisel)*

Euroopa Nõukogu põhikirja artikli 15 lõike b alusel Ministrite Komitee,

arvestades, et Euroopa Nõukogu eesmärk on saavutada liikmete vahel suurem ühtsus,

pidades meeles 19. detsembril 1954. aastal Pariisis allkirjastatud Euroopa kultuurikonventsiooni, milles kutsuti konventsiooniga liitunud riike edendama teiste osaliste ajaloo ja tsivilisatsiooni õppimist ning edendama selliseid õpinguid teiste osaliste territooriumil;

meenutades Viinis (1993) ja Strasbourgis (1997) toimunud tippkohtumisi, kus Euroopa Nõukogu riigi- ja valitsusjuhid:

– väljendasid soovi muuta Euroopa Nõukogu täielikult võimeliseks käsitlema 21. sajandi probleeme;

– väljendasid vajadust suurema vastastikuse mõistmise ja inimestevahelise usalduse järele, eelkõige ajaloo õpetamise sellise õppekava kaudu, mille eesmärk oleks eelarvamuste kõrvaldamine ning eri riikide, religioonide ja ideede vahelise positiivse vastastikuse mõju rõhutamine Euroopa ajaloolises arengus;

– kinnitasid Euroopat tulevikus ees ootavate suurte probleemide hariduslikku ja kultuurilist mõõdet;

kinnitades, et ajaloo ideoloogiline võltsimine ja sellega manipuleerimine ei sobi kokku Euroopa Nõukogu põhikirjas sätestatud põhiprintsiipidega;

pidades meeles Parlamentaarse Assamblee soovitusi Euroopa mõõtmekohaste hariduses (soovitus 1111 (1989)) ning ajaloo ja ajaloo õpetamise kohta Euroopas (soovitus 1283 (1996));

pidades meeles Euroopa haridusministrite alalise konverentsi 19. istungil vastu võetud soovitus nr 1, milles käsitletakse suundumusi ja ühiseid küsimusi Euroopa hariduses (Kristiansand, Norra, 1997), ning Euroopa haridusministrite alalise konverentsi 20. istungi järeldusi ja otsuseid projekti „Euroopa 20. sajandi ajaloo õppimine ja õpetamine“ (Krakow, Poola, 2000) kohta;

pidades meeles Kagu-Euroopa haridusministrite mitteametlikul konverentsil (Strasbourg, 1999) vastu võetud deklaratsiooni, milles soovitatakse korraldada praktilist tegevust temaatilistes valdkondades, milles Euroopa Nõukogul on pikaajalised ja tunnustatud eriteadmised, sealhulgas ajaloo õpetamises;

võttes arvesse Kaukaasia riikide haridusministrite regionaalsel konverentsil (Tbilisi, Georgia, 2000) vastu võetud deklaratsiooni;

võttes arvesse Ministrite Komitee soovitus nr R(98)5 liikmesriikidele pärandialase hariduse kohta, milles ministrid kinnitavad, et haridustegevus pärandi valdkonnas mõtestab tulevikku mineviku parema mõistmise kaudu;

võttes arvesse Ministrite Komitee resolutsiooni (98)4 Euroopa Nõukogu kultuuriteede kohta;

arvestades Ministrite Komitee soovitus nr R(2000)1 liikmesriikidele territoriaalsete kogukondade või kultuuriametite vahelise piiriülese koostöö tugevdamise kohta, milles ministrid kinnitavad, et piiriülene tegevus aitab noortel omandada piiriülest vaatenurka, suurendades seejuures nende teadlikkust kultuuri- ja ajalooliste traditsioonide mitmekesisusest;

võttes arvesse Euroopa kultuuriministrite 5. konverentsil (Portorož, Sloveenia, 2001) vastu võetud resolutsioone, milles ministrid kinnitavad, et ajaloo õpetamine peaks põhinema pärandi mõistmisel ja selgitamisel ning et selles tuleks rõhutada pärandi piiriülesust;

arvestades Ministrite Komitee soovitus nr R(2000)13 liikmesriikidele arhiividele juurdepääsu kohta, milles ministrid, võttes arvesse üldsuse järjest suurenevat huvi ajaloo vastu ning märkides, et Euroopa lähiajaloo parem mõistmine võib aidata vältida konflikte, soovitavad kehtestada arhiividele juurdepääsu käsitleva Euroopa poliitika, mis põhineks demokraatlike väärtustega kooskõlas olevatel põhimõtetel;

pidades meeles Ministrite Komitee soovitus nr R(97)20 liikmesriikidele vihkamist väljendavate avalduste kohta, milles vihkamist väljendav avaldus on määratletud kui mis tahes vormis väljendus, mis levitab, õhutab, edendab või õigustab rassiviha, ksenofoobiat või antisemitismi, ning milles on märgitud, et vihkamist väljendava avalduse mõju on kahjulikum, kui seda levitatakse meedias;

võttes arvesse Euroopa Nõukogu varasemat tööd ajaloo õpetamise valdkonnas, mis põhineb leppimise ja inimestevaheliste positiivsete vastastikuste mõjude ideel, näiteks sõjajärgsel perioodil, ning milles keskendutakse ajalooõpikutest erapoolikuse ja eelarvamuste kõrvaldamisele, ning seoses projektiga „Ajalugu uues Euroopas“ ja programmiga „Ajaloo õpetamine ning peasekretäri uus algatus“, millega aidati endise Nõukogude Liidu vabariikidel töötada välja meetodid ajaloo õpetamise ajakohastamiseks, andes välja uusi õpikuid ja koolitades vastavalt õpetajaid;

olles võtnud teadmiseks projekti „Euroopa 20. sajandi ajaloo õppimine ja õpetamine“ tulemused ning 2001. aastal sümboolselt Saksamaa Liitvabariigi ajaloomajas (Haus der Geschichte) Bonnisis toimunud projekti lõppkonverentsil „20. sajand: vaatenurkade segunemine“ esitatud kõik õppematerjalid;

tunnistades, et projekt „Euroopa 20. sajandi ajaloo õppimine ja õpetamine” tegi muu hulgas võimalikuks:

- saavutada märgatavat edu pluralistliku ja tolerantse ajaloo õpetamise kontseptsiooni arendamisel, muu hulgas individuaalse teadus- ja analüüsivõimekuse arendamise kaudu;
- rõhutada hariduslikku innovatsiooni, kasutades nii infotehnoloogiat kui ka uusi õppematerjali allikaid;
- esitada näiteid avatud lähenemiste kohta seoses Euroopa 20. sajandi ajaloo kesksete küsimustega,

soovib liikmesriikide valitsustel seejuures nende põhiseaduslikku struktuuri, riiklikku või kohalikku olukorda ja haridussüsteemi arvesse võttes:

- lähtuda käesoleva soovitusel lisas sätestatud põhimõtetest seoses praeguste ja tulevaste reformidega nii ajaloo õpetamise kui ka ajaloo õpetajate koolitamise valdkonnas;
- tagada asjakohaste riiklike, piirkondlike ja kohalike menetluste kaudu, et riikide asjakohased avalik-õiguslikud või eraorganid oleksid teadlikud käesolevas soovitusel sätestatud põhimõtetest ning selle aluseks olevatest abidokumentidest, eelkõige projekti „Euroopa 20. sajandi ajaloo õppimine ja õpetamine” raames koostatud õppematerjalidest;
- jätkata kindlameelselt ajaloo õpetamisega seotud tegevust, et tugevdada usaldavaid ja sallivaid suhteid riikide vahel ja käsitleda 21. sajandi probleeme;
- võtta vastu integreeritud lähenemisviis, kasutades Euroopa Nõukogu projekte, eelkõige projekti „Demokraatlike kodanike haridus” ja kultuuripärandi valdkonnas tehtud tööd;

teeb Euroopa Nõukogu peasekretärile ülesandeks juhtida käesolevale soovitusel nende Euroopa kultuurikonventsiooni osalisriikide tähelepanu, mis ei ole Euroopa Nõukogu liikmesriigid.

Soovituse Rec(2001)... lisa

1. Ajaloo õpetamise eesmärgid 21. Sajandil

Ajaloo õpetamine demokraatlikus Euroopas peaks:

- olema tähtsal kohal vastutustundlike ja aktiivsete kodanike koolitamises ning igat liiki erinevuste austamise arendamises, põhinedes rahvusliku identiteedi ja sallivuse põhimõtete mõistmisel;
- olema otsustav tegur inimeste omavahelises leppimises, üksteise tunnistamises, mõistmises ja usaldamises;
- mängima olulist rolli selliste põhiväärtuste edendamisel, nagu sallivus, vastastikune mõistmine, inimõigused ja demokraatia;

- moodustama ühe põhiosa Euroopa vabatahtlikult kokkulepitud ülesehitamisest, mis põhineb ühisel ajaloo- ja kultuuripärandil, mida rikastab mitmekesisus, isegi koos selle konfliktsete ja vahel dramaatiliste aspektidega;
- moodustama osa hariduspoliitikast, millel on otsene roll noorte arengus ja edusammudes, eesmärgiga kaasata nad aktiivselt Euroopa ülesehitamisse ning arendada rahumeelselt inimühiskondi globaalsest perspektiivist, tehes seda vastastikuse mõistmise ja usaldamise vaimus;
- võimaldama arendada õpilaste intellektuaalset võimet analüüsida ja tõlgendada teavet kriitiliselt ja vastutustundlikult dialoogi, ajalooliste tõendite uurimise ja avatud arutelu kaudu, tuginedes eri vaatenurkade arvestamisele, eriti vastuoluliste ja tundlike temade korral;
- võimaldama Euroopa kodanikel tugevdada oma individuaalset ja kollektiivset identiteeti ühise ajalooapärandi tundmise kaudu kohalikes, piirkondlikes, riiklikes, Euroopa ja maailma mõõtetes;
- olema inimsusevastaste kuritegude ärahoidmise vahend.

2. Ajaloo väärkasutus

Ajaloo õpetamine ei tohi olla ideoloogilise manipuleerimise, propaganda ega mittesallivate ja üliarahvuslike, ksenofoobiliste, rassistlike või antisemitistlike ideede edendamise vahend.

Ajaloo uurimine ja koolides õpetatav ajalugu ei saa mingil viisil ega ühelgi eesmärgil vastata Euroopa Nõukogu põhiväärtustele ja põhikirjale, kui see lubab või edendab ajaloo väärkasutust järgmistel viisidel:

- tõendite võltsimine või valede tõendite loomine, statistika korrigeerimine, piltide võltsimine jms;
- ühe sündmuste kinnistamine teiste õigustamiseks või varjamiseks;
- mineviku moonutamine propaganda nimel;
- liigselt natsionalistlik versioon minevikust, mis võib tekitada nn meie-nende vastuseisu;
- ajalooliste andmete kuritarvitamine;
- ajaloolise fakti eitamine;
- ajaloolise fakti väljajätmine.

3. Euroopa mõõde ajaloo õpetamisel

Kuna Euroopa ülesehitamine väljendab nii eurooplaste endi vabatahtlikult võetud otsust kui ka ajaloolist reaalsust, oleks asjakohane:

- näidata kestvaid ajaloolisi suhteid kohalikul, piirkondlikul, riiklikul ja Euroopa tasandil;

- julgustada selliste perioodide ja arengusuundade õpetamist, millel on kõige ilmselgem Euroopa mõõde, eriti ajaloo- ja kultuurisündmused ning -suundumused, mis rõhutavad teadlikkust Euroopast;
- kasutada kõiki olemasolevaid vahendeid, eelkõige infotehnoloogiat, Euroopa ajalooga seotud teemasid käsitlevate koolidevaheliste koostöö- ja vahetusprojekte edendamiseks;
- arendada õpilastes huvi teiste Euroopa riikide ajaloo vastu;
- õpetada Euroopa ülesehitamise ajalugu või töötada välja selle õpetamisviisi.

Selleks et edendada Euroopa mõõdet ajaloo õpetamisel laienuvad, demokraatlikus, rahumeelses Euroopas, oleks asjakohane:

- võtta arvesse Kultuurikoostöö Nõukogu juhitud projekti „Euroopa 20. sajandi ajaloo õppimine ja õpetamine” raames tehtud tööd nii seoses sisu kui ka metoodilise lähenemisega;
- lähtuda Euroopa Nõukogu programmide ajaloo õpetamise reformimise kohta ning demokraatliku stabiilsuse arendamise ja tugevdamise käigus koostatud uutest õpikutest ning metoodilistest juhenditest;
- lähtuda Euroopa Nõukogu programmidest pärandist teavitamise ja rääkimise kohta;
- levitada nii laialdaselt kui võimalik projekti „Euroopa 20. sajandi ajaloo õppimine ja õpetamine” raames koostatud õppematerjale, kasutades asjakohaselt ära info- ja kommunikatsioonitehnoloogiat;
- suurendada abi uute ajaloo õppekavade ja standardite koostamisele, sealhulgas uute õpikute väljaandmisele, eriti Vene Föderatsioonis, Kaukaasia riikides, Kagu-Euroopas ja Must mere piirkonnas;
- kasutada ära Euroopa Nõukogu täiendkoolituse programmi haridustöötajatele, et aidata õpetajatel omandada Euroopa kontekstis uusi teadmisi, võimaldades neil võrrelda arvamusi ja kogemusi.

4. *Õppekava sisu*

Samal ajal, kui ajaloo õpetamises peab vältima entsüklopeediliste teadmiste kuhjamist, tuleb selles siiski hõlmata järgmist:

- teadlikkuse suurendamine Euroopa mõõtmest, mida võetakse arvesse õppekavade koostamisel, et süstida õpilastesse ülejäänud maailmale avatud teadlikkust Euroopast;
- õpilaste oluliste omaduste, iseseisva mõtlemisvõime, objektiivsuse ja manipuleerimisele vastuseismise arendamine;
- Euroopa ajaloole oma jälje jätnud sündmused ja hetked, mida õpitakse kohalikul, riiklikul, Euroopa ja maailma tasandil, lähenedes neile eriti oluliste perioodide ja faktide kaudu;

- Euroopa ajaloo kõikide mõõtmete – mitte ainult poliitilise, vaid ka majandusliku, sotsiaalse ja kultuurilise mõõtme – uurimine;
- uudishimu ja uurimistahte arendamine, eelkõige uurimismeetodite kasutamise kaudu pärandi uurimisel ehk valdkonnas, mis toob esile kultuuridevahelised mõjud;
- eelarvamuste ja stereotüüpide kõrvaldamine ajaloo õppekavades positiivsete vastastikuste mõjude rõhutamise kaudu eri riikide, religioonide ja mõttesuundade vahel Euroopa ajaloolises arengus;
- ajaloo väärkasutuse kriitiline uurimine, tulenev see ajalooliste faktide eitamisest, võltsimisest, väljajätmisest, valesti mõistmisest või ideoloogilistel eesmärkidel kohandamisest;
- vastuoluliste teemade uurimine, võttes arvesse mitmesuguseid fakte, arvamusi ja vaatenurki ning otsides tõde.

5. Õppemeetodid

Allikate kasutamine

Kõige suuremat osa õppematerjalist tuleks kasutada ajalooliste faktide edastamiseks, õpetades neid kriitilise ja analüütilise lähenemise kaudu, mis hõlmab täpsemalt järgmist:

- avalikud arhiivid, eriti Kesk- ja Ida-Euroopa riikides, mis nüüd võimaldavad juurdepääsu autentsetele dokumentidele, mida kunagi varem pole olnud võimalik kasutada;
- dokumentaal- ja mängufilmid ning audiovisuaalne materjal;
- infotehnoloogia abil kättesaadav materjal, mida tuleks uurida individuaalselt ja kollektiivselt, kusjuures õpetajal on tähtis roll;
- igat liiki 20. sajandi muuseumid üle Euroopa ning ajalooliselt sümbolised paigad, mis edendavad õpilastes realistlikku arusaama hiljutistest sündmustest, eriti nende igapäevases mõõtmes;
- suuline ajalugu: suulised jutustused hiljutiste ajalooliste sündmuste kohta võivad muuta ajaloo noorte jaoks elusaks ning tutvustada nende seisukohti ja vaatenurki, kes on ajaloolisest statistikast välja jäänud.

Individuaalne uurimistegevus

Õpilasi tuleks innustada tegelema iseseisva uurimistööga vastavalt oma tasemele ja oludele, toetades seeläbi uudishimu ja algatusvõimet seoses teabe kogumisega ning võimet eristada olulisi fakte.

Ühine uurimistegevus

Õpilaste rühmi, klasse ja koole tuleks julgustada osalema uurimis- või aktiivse õppe projektides, et luua tingimused dialoogiks ning arvamuste avatud ja sallivaks võrdlemiseks.

Valdkonnaülene lähenemine

Ajaloo õppimine peaks alati kasutama ära valdkonnaülese lähenemise hariduslikku potentsiaali, tekitades seoseid teiste õppekavasse kuuluvate ainetega, sealhulgas kirjanduse, geograafia, sotsiaalteaduste, filosoofia, kunsti ja teadusega.

Rahvusvaheline, piirülene lähenemine

Sõltuvalt oludest tuleks soosida eri riikide koolide selliste rahvusvaheliste, piirülest projektide rakendamist, mis põhinevad ühise teema uurimisel, võrdlevatel lähenemisviisidel või ühise ülesande teostamisel, kasutades muu hulgas ära infotehnoloogia pakutavaid uusi võimalusi ja koolidevaheliste sidemete ja vahetuste loomist.

6. Õpetamine ja mäletamine

Rõhutades küll 20. sajandi positiivseid saavutusi, nagu teaduse rahumeelne kasutamine paremate elutingimuste loomiseks ning demokraatia ja inimõiguste laienemine, tuleb haridusvaldkonnas teha kõik võimalik, et vältida tol sajandil toimunud hirmsate sündmuste, nimelt holokausti, genotsiidide ja muude inimsusevastaste kuritegude, etnilise puhastuse kordumist või eitamist ning selliste inimõiguste ja põhiväärtuste massilise rikkumise kordumist, mille eest Euroopa Nõukogu eriti seisab. Selleks tuleks teha järgmist:

- aidata õpilastel arendada teadmisi ja teadlikkust sellistest sündmustest ning nende põhjustest, mis on heitnud Euroopa ja maailma ajaloole kõige süngema varju;
- juurelda ideoloogiate üle, mis on nendeni viinud, ning selle üle, kuidas vältida nende kordumist;
- kujundada, arendada ja koordineerida asjakohaseid täiendkoolituse programme haridustöötajatele Kultuurikoostöö Nõukogu liikmesriikides;
- lihtsustada juurdepääsu selle teema kohta juba olemasolevatele dokumentidele, muu hulgas uue tehnoloogia kasutamise kaudu, ning arendada välja õppematerjalide keskuste võrgustik selles valdkonnas;
- rakendada haridusministrite otsust (Krakow, 2000) määrata koolides vastavalt riigi ajaloole holokausti meenutamise ja inimsusevastaste kuritegude ennetamise päev ning jälgida selle rakendamist;
- arendada välja Euroopa Nõukogu haridusvaldkonna eripanus holokaustialase hariduse, holokausti meenutamise ja uurimise rahvusvahelise koostöö tööühmas.

7. Ajalooõpetajate alg- ja täiendkoolitus

Ajalooõpetajate alg- ja täiendkoolitus peaks:

- võimaldama ajalooõpetajatel töötada keeruliste, protsessile suunatud ja reflektiivsete ajaloo õpetamise meetoditega ning julgustama neid seda tegema;
- teavitama tulevasi ajalooõpetajaid ja neid, kes sel alal juba töötavad, kõige uuematest toodetest, vahenditest ja meetoditest, eelkõige juhul, kui need on seotud info- ja kommunikatsioonitehnoloogia kasutamisega;
- teavitama õpetajaid selliste õppemeetodite kasutamisest, mis lisaks faktidega arvestamisele annavad õpilastele võimaluse tõlgendada ja analüüsida ajaloolisi fakte ning nende mõju tänapäevale eri kontekstides, näiteks sotsiaalses, geograafilises, majanduslikus jms kontekstis;
- aitama õpetajatel kasutada hindamiseetodeid, mis peale õpilaste omandatud teadmiste võtavad arvesse ka tegevust, milleks õpilased on tänu asjakohase teabe tundmisele võimalised, olgu selleks siis teadusuuringud, arutelu või vastuoluliste teemade analüüs;
- aitama kavandada ja luua klassides valdkonnaüleseid õppeolukordi koostöös kaasõpetajatega.

Kuna info- ja kommunikatsioonitehnoloogia on muutmas ajalooõpetajate rolli, on oluline:

- luua võimalusi teabevahetuseks, et õpetajad saaksid teada vastavaid uusi rolle sisaldavate õppeolukordade mitmekesisusest;
- toetada arutelurühmade loomist, et käsitleda sel ametialal esinevaid raskusi, kahtlusi ja kõhkusi seoses selliste uute õppemeetoditega;
- arendada ressursikeskusi, kust saab lisaks dokumentidele ja olemasolevatele veebilehtedele teavet nimetatud dokumentides ja veebilehtedel sisalduva teabe õigsuse kohta.

Nende eesmärkide täitmiseks ning ajalooõpetajate erikvalifikatsiooni loomiseks on asjakohane:

- toetada vajalikul määral ajalooõpetajate koolitusasutusi, et säilitada ja parandada õpetajate koolitamise kvaliteeti ning arendada eelkõige ajalooõpetajate professionaalsust ja sotsiaalset staatust;
- pöörata eritähelepanu ajalooõpetajate koolitajate koolitamisele, tuginedes käesolevas soovitusel sisalduvatele põhimõtetele;
- edendada ajalooõpetajate alg- ja täiendkoolitusele eriomaste eesmärkide, struktuuride ja standardite võrdlevat uurimist ning edendada seeläbi institutsioonidevahelist koostööd ja

teabevahetust, mis on vajalik ajalooõpetajate alg- ja täiendkoolituse ning koolitajate täiendkoolituse reformimiseks;

- otsida ja tugevdada partnerlusi kõikide ajalooõpetajate koolitamise valdkonnas tegutsevate või sellega seotud institutsioonide (eriti meedia) vahel, et rõhutada nende erimissiooni ja -kohustusi.

8. Info- ja kommunikatsioonitehnoloogia

Järgides seejuures õigusakte ja austades sõnavabadust, tuleb astuda vajalikke samme rassismi, ksenofoobia ja revisionistliku materjali levitamise vastu võitlemiseks, eriti internetis.

Arvestades info- ja kommunikatsioonitehnoloogiate laialdast kasutamist noorte seas nii kooli- kui ka koolivälises elus, on oluline võtta õppemeetodite puhul arvesse, et need tehnoloogiad:

- on olulised ajaloo õpetamise allikad;
- nõuavad allikate mitmekesisuse ja usaldusväärsuse põhjalikku kontrollimist;
- võimaldavad õpetajatel ja õpilastel tutvuda algallikate ja mitmesuguste tõlgendustega;
- suurendavad märkimisväärselt juurdepääsu ajaloolistele andmetele ja faktidele;
- suurendavad ja soodustavad võimalusi teabe vahetamiseks ja dialoogiks.

Peale selle on asjakohane luua tingimused, mis on õpetajatele vajalikud:

- õpilaste aitamiseks valikuprotsessis teabeallikate ja teabe usaldusväärsuse iseseisval hindamisel;
- klassile selliste protseduuride tutvustamiseks, mis soodustavad kriitilist analüüsi, milles tunnistatakse seisukohtade mitmekesisust ning milles võetakse faktide tõlgendamise suhtes kultuuriülene hoiak;
- õpilaste aitamiseks oskuste, nagu kriitiline analüüs ja analoogne põhjendamine, arendamisel.

Tõlgitud Inimõiguste Instituudi poolt.